

EKONOMİK, SOSYAL VE KÜLTÜREL HAKLARA İLİŞKİN ULUSLARARASI SÖZLEŞME'NİN UYGULANMASINA İLİŞKİN LİMBURG İLKELERİ

Maastricht, 1986

BÖLÜM 1: TARAF DEVLET YÜKÜMLÜLÜKLERİNİN NİTELİK VE KAPSAMI

A. Genel Gözlemler

1. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, uluslararası insan hakları hukukunun ayrılmaz bir parçasıdır. Başta Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara ilişkin Uluslararası Sözleşme olmak üzere, birçok uluslararası belge, bu haklara ilişkin yükümlülükler öngörmektedir.
2. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve Kişisel ve Siyasal Haklar Uluslararası Sözleşmesi ve İhtiyari Protokol, 1976 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşmelerin amacı, İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nde sayılan hakları ayrıntılı olarak düzenlemektir: Bu belgelerin tümü Uluslararası İnsan Hakları Hukuku'nu oluşturur.
3. İnsan hakları ve temel özgürlükler birbirinden ayrılmaz ve karşılıklı olarak bağımlı olduğundan, gerek medeni ve siyasi hakların, gerekse ekonomik, sosyal ve kültürel hakların uygulanması, geliştirilmesi ve korunmasına eşit derecede ihtimam gösterilmeli ve ısrarla önem verilmelidir.
4. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi (bundan sonra metinde Sözleşme olarak anılacaktır), Viyana Antlaşmalar Hukuku Sözleşmesi (Viyana 1969) ile öngörüldüğü şekilde iyi niyetle, konu ve amacına uygun olarak, kelimelere olağan anlamları verilerek, hazırlık çalışmaları ve konuya ilişkin uygulama da göz önünde bulundurularak yorumlanmalıdır.
5. İlgili uzmanlık örgütleri ile Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler'in insan hakları alanında görev yapan çalışma grupları ve özel raporörler de dahil olmak üzere diğer hükümetlerarası örgütlerin deneyimleri, Sözleşme'nin uygulanmasında ve taraf Devletler'in katettikleri mesafenin değerlendirilmesinde, göz önüne alınmalıdır.
6. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar, farklı siyasi ortamlarda hayata geçirilebilir. Bu hakların tam olarak gerçekleştirilmesinin tek bir yolu yoktur. Gerek pazar ekonomilerinde, gerekse bu nitelikte olmayan ekonomilerde, gerek merkezi, gerekse merkezi olmayan politik yapılarda başarı ve başarısızlık örnekleri mevcuttur.
7. Taraf Devletler, Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirirken, sürekli olarak iyi niyet ilkesine uygun davranmak zorundadırlar.
8. Her ne kadar Sözleşme ile güvence altına alınmış hakların tam olarak sağlanması aşamalı olarak gerçekleştirilecek ise de, bazı hakların derhal mahkemeler önünde talep edilebilir hale getirilmesi, diğer bazı hakların ise zamanla bu korumadan yararlanması mümkün olabilir.
9. Hükümet dışı örgütler, Sözleşme uygulamasının gelişmesinde, önemli bir rol oynayabilirler. Bu rolün, gerek ulusal, gerekse uluslararası düzlemde kolaylaştırılması gerekir.
10. Taraf Devletler, Sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ilişkin olarak, hem uluslararası topluma, hem de kendi halklarına karşı sorumludurlar.
11. Toplumun her kesiminin tam katılımını sağlayacak ulusal çabalar, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların hayata geçirilmesi konusunda ilerleme sağlanabilmesi için zorunludur. Bu katılım, ulusal politikaların oluşturulması, uygulanması ve denetlenmesi aşamaları da dahil olmak üzere, her aşamada gereklidir.
12. Sözleşme'ye uyumun değerlendirilmesi konusuna, işbirliği ve diyalog ruhuyla yaklaşılmalıdır. Bu amaçla, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi (bundan sonra metinde *Komite* olarak anılacaktır) taraf Devlet raporlarını incelerken Sözleşme ile güvence altına alınan hakların hayata geçirilmesini engelleyen neden ve unsurları analiz etmeli, mümkün olan hallerde çözümler önermelidir. Bu yaklaşım, mevcut bilginin buna işaret ettiği hallerde, taraf Devletin Sözleşme yükümlülüklerine uymadığı sonucuna varılmasını engellememelidir.

13. Sözleşme'ye uyumu izleyen tüm organlar, taraf Devletlerin Sözleşme'ye uyup uymadığını değerlendirirken, ayrımcılık yasağı ve kanun önünde eşitlik ilkelerine özel önem vermelidirler.

14. Sözleşme ile güvence altına alınan hakların aşamalı olarak hayata geçirilmesinde, yerli halkların ve azınlıkların kültürel haklarının korunması için özel tedbirler gerekebileceği de gözetilerek, yoksulların ve diğer dezavantajlı grupların yaşam standartlarının iyileştirilmesine yönelik tedbirlere özel önem verilmelidir.

15. Uluslararası toplumun, Sözleşme hedeflerine ulaşmak için gösterdiği çabaların değerlendirilmesinde, uluslararası ekonomik ilişkilerdeki eğilimler de göz önünde tutulmalıdır.

B. Sözleşme'nin özellikle II. Bölümüne ilişkin yorum ilkeleri

Madde 2(1): "yasal düzenleme suretiyle alınacak tedbirleri de içerecek şekilde, her türlü uygun yöntem vasıtasıyla ...tedbirleri almayı"

16. Bütün taraf Devletlerin, Sözleşme ile güvence altına alınan hakların tam olarak hayata geçirilmesi için gerekli tedbirleri almaya derhal başlama yükümlülükleri vardır.

17. Taraf Devletler, ulusal düzlemde yasal, idari, yargısal, ekonomik, sosyal ve eğitime ilişkin tedbirler de dahil olmak üzere, Sözleşme'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmek için, hakların niteliğiyle bağdaşır her türlü uygun yöntemi kullanacaklardır.

18. Yasal tedbirler, Sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde tek başına yeterli değildir. Ancak, belirtilmelidir ki, mevcut mevzuatın Sözleşme ile üstlenilen yükümlülüklerle aykırı olduğu hallerde, madde 2(1) yasal tedbirler alınmasını gerektirecektir.

19. Taraf Devletler, uygun olan hallerde yargısal yollardan olmak üzere, Sözleşme ihlallerinin giderilmesi için gerekli etkili hak arama yolları ihdas edeceklerdir.

20. Yöntemlerin uygunluğu, her bir taraf Devlet tarafından belirlenecek ve Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi tarafından Komitenin yardımı ile gözden geçirilecektir. Gözden geçirme, Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması uyarınca kurulmuş diğer organların yetkilerini olumsuz yönde etkilemeyecektir.

"hakların tam olarak kullanılmasını aşamalı olarak sağlamak amacıyla"

21. "Hakların tam olarak kullanılmasını aşamalı olarak sağlama" yükümlülüğü, taraf Devletlerin, hakları hayata geçirmek üzere mümkün olan en hızlı şekilde harekete geçmelerini gerektirir. Bu, hiçbir koşulda, Devletlerin, hakları tam olarak hayata geçirme çabalarını belirsiz bir süre için erteleme hakkına sahip oldukları anlamında yorumlanamaz. Aksine, tüm taraf Devletlerin, Sözleşme ile üstlendikleri yükümlülükleri yerine getirmek için derhal harekete geçme yükümlülükleri vardır.

22. Sözleşme madde 2(2)'de öngörülen ayrımcılık yasağı gibi bazı yükümlülükler, derhal ve tam olarak uygulanmayı gerektirir.

23. Hakları aşamalı olarak sağlama yükümlülüğü, kaynak artışından bağımsızdır; mevcut kaynakların verimli kullanımını gerektirir.

24. Hakları aşamalı olarak sağlama, sadece kaynakların artırılması ile değil; ayrıca, Sözleşme ile tanınan haklardan herkesin yararlanması için gerekli toplumsal kaynakların geliştirilmesi ile de gerçekleştirilebilir.

"mevcut kaynakların azamisini kullanarak"

25. Taraf Devletlerin, ekonomik kalkınma seviyelerinden bağımsız olarak, herkesin asgari geçim haklarına saygıyı güvence altına alma yükümlülüğü vardır.

26. "Mevcut kaynaklar", gerek söz konusu Devletin kendi kaynaklarını, gerekse uluslararası işbirliği ve yardım ile uluslararası toplumdan edinilebilecek kaynakları ifade eder.

27. Sözleşme ile tanınan hakların hayata geçirilmesi için uygun tedbirler alınıp alınmadığı değerlendirilirken, mevcut kaynakları kullanma ve bunlara erişim imkanlarının adilane ve etkili olmasına önem verilecektir.

28. Mevcut kaynakların kullanılmasında, herkesin geçim koşullarının sağlanması ve temel hizmetlerin herkese sunulmasının sağlanması ihtiyacı akılda tutularak, Sözleşme ile tanınan hakların hayata geçirilmesine öncelik verilecektir.

“kendi başına ve özellikle ekonomik ve teknik olmak üzere uluslararası yardım ve işbirliği yoluyla”

29. Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması madde 55 ve 56'ya ve Sözleşme'ye uygun olarak sağlanan uluslararası işbirliği ve yardımın önceliği, tüm insan hak ve temel özgürlüklerinin, medeni ve siyasi haklar kadar ekonomik, sosyal ve kültürel hakların da hayata geçirilmesi olacaktır.

30. Uluslararası işbirliği ve yardım, Sözleşme ile düzenlenen hak ve özgürlüklerin tam olarak sağlanabileceği bir sosyal ve uluslararası düzen kurma amacına yönelmelidir (İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi madde 28 ile birlikte değerlendiriniz).

31. Devletler, siyasi, ekonomik ve sosyal sistemlerindeki farklılıklardan bağımsız olarak, uluslararası sosyal, ekonomik ve kültürel ilerlemeyi ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde ekonomik büyümeyi gerçekleştirmek üzere, bu tür farklılıkları ayrımcılığa temel almadan, birbirleriyle işbirliği yapacaklardır.

32. Taraf Devletler, Sözleşme ile tanınmış hakların hayata geçirilmesinde yardımlaşma ve işbirliği için, uluslararası araçları kullanarak tedbirler alacaklardır.

33. Uluslararası işbirliği ve yardımlaşma Devletlerin egemen eşitliği ilkesine dayanacak ve Sözleşme ile düzenlenmiş hakların sağlanmasını hedefleyecektir.

34. Madde 2(1)'e göre uluslararası işbirliği ve yardımlaşmanın gerçekleşmesinde, uluslararası örgütlerin rolü ve hükümet-dışı örgütlerin katkısı da göz önünde bulundurulacaktır.

Madde 2(2): Ayrımcılık yasağı

35. Madde 2(2) derhal uygulanması gereken ve taraf Devletlerce açıkça güvence altına alınması gereken bir yükümlülüktür. Bu nedenle, yargısal veya diğer başvuru yollarının varlığını gerektirir.

36. Ayrımcılığın dayandığı nedenler madde 2(2)'de sayılanlarla sınırlı değildir.

37. Devletler, Sözleşme'ye taraf olduklarında, ayrımcılık içeren kanun, tüzük ve ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan faydalanmayı etkileyen uygulamalarını (gerek icrai gerekse ihmali nitelikteki) geciktirmeksizin yürürlükten kaldırarak *hukuki* ayrımcılığa son vereceklerdir.

38. Kaynakların yetersizliği veya başka nedenlerle ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan eşitsiz yararlanma sonucunda ortaya çıkan *fiili* ayrımcılık, mümkün olan en hızlı şekilde sona erdirilmelidir.

39. Münhasıran korunmaya ihtiyaç duyan belli grup veya bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel haklardan eşit olarak yararlanmalarının sağlanması yoluyla durumlarının uygun şekilde düzeltilmesi için alınan özel tedbirler, farklı grupların farklı haklardan yararlanması durumunun sürdürülmesine hizmet etmedikçe ve istenilen amaçlara ulaşıldığında kaldırıldığı sürece, ayrımcılık olarak kabul edilmeyecektir.

40. Madde 2(2), özel kişi ve kurumların, kamu hayatının herhangi bir alanında ayrımcılık yapmalarının taraf Devletlerce yasaklanmasını da gerektirir.

41. Madde 2(2) uygulanırken, Irkçılığın Her Biçiminin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi ve Sözleşmesi ile söz konusu Sözleşme ile kurulan izleme komitesinin (CERD) faaliyetleri de dahil olmak üzere, tüm ilgili uluslararası belgelere gereken dikkat gösterilmelidir.

Madde 2(3): Gelişmekte olan ülkelerdeki yabancılar

42. Sözleşme kural olarak vatandaşlara ve yabancılarla eşit olarak uygulanır.

43. Madde 2(3)'ün amacı, sömürgecilik döneminde, yabancı bazı ekonomik grupların hakimiyetine son vermektir. Bunun ışığında madde 2(3)'teki istisnanın dar yorumlanması gerekir.

44. Madde 2(3)'ün dar yorumu, özellikle ekonomik haklar kavramı ve gelişmekte olan ülkeler kavramı bakımından söz konusudur. Gelişmekte olan ülkeler kavramı, bağımsızlıklarını kazanmış ve Birleşmiş Milletler sınıflamalarında, bu şekilde nitelendirilmesi uygun görülmüş ülkeleri ifade eder.

Madde 3: Kadın erkek eşitliği

45. Madde 3 uygulanırken, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Bildirgesi ve Sözleşmesi ile söz konusu Sözleşme ile kurulan izleme komitesinin (CEDAW) faaliyetleri de dahil olmak üzere, tüm ilgili uluslararası belgelere gereken dikkat gösterilmelidir.

Madde 4: Sınırlamalar

46. Madde 4, Devlet tarafından sınırlamalar getirilmesine izin vermekten ziyade, bireylerin haklarını koruma amacına yöneliktir.

47. Madde, bireylerin geçimini ve hayatta kalmasını veya kişi bütünlüğünü etkileyen haklara sınırlamalar getirilmesi amacını taşımamaktadır.

"yasanın belirlediği" ¹

48. Sınırlama Sözleşme'ye aykırı olmayan ve sınırlamanın uygulandığı tarihte yürürlükte olan genel uygulamaya yönelik bir yasa ile öngörülmedikçe, ekonomik, sosyal ve kültürel hakların kullanımını sınırlandırılmaz.

49. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların kullanılmasına sınır getiren yasalar keyfi, makul olmayan nitelikte veya ayrımcı olamaz.

50. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların kullanılmasına sınır getiren hukuki düzenlemeler açık şekilde kaleme alınacak ve herkes tarafından erişilebilir olacaktır.

51. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklar üzerindeki sınırlamaların hukuka aykırı veya kötü niyetle uygulanmasını engellemek üzere uygun güvenceler ve etkili hak arama yolları ihdas edilecektir.

"genel refahın artırılması amacı ile"

52. Bu ifade, tüm insanların refahını artırma şeklinde anlaşılacaktır.

"demokratik bir toplumda" ²

53. "demokratik bir toplumda" ifadesi, sınırlamaların uygulanmasını sınırlayıcı bir ifade olarak yorumlanacaktır.

54. Sınırlamaların demokratik toplum gereklerine aykırı olmadığını gösterme yükümlülüğü, sınırlama getiren Devlet üzerindedir.

55. Tek bir demokratik toplum modeli olmamakla beraber, Birleşmiş Milletler Kurucu Antlaşması ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile öngörülen insan haklarını tanıyan ve bunlara saygı gösteren bir toplum, bu nitelikte görülebilir.

"hakların niteliği ile bağdaştığı ölçüde"

56. Sınırlamaların "hakların niteliği ile bağdaşması", sınırlamanın söz konusu hakkın özüne dokunacak şekilde yorumlanmaması ve uygulanmamasını gerektirir.

¹ 48 ila 51 No'lu *Limburg İlkeleri*. E/CN.4/1984/4 No'lu 28 Eylül 1984 tarihli Birleşmiş Milletler Belgesi ve 7 *Human Rights Quarterly* 3 (1985), s.5'te yer alan 15-18 No'lu *Siracusa İlkeleri*'nden alınmıştır.

² 19-21 No'lu *Siracusa İlkeleri* ile karşılaştırınız. age., s. 5.

Madde 5

57. Madde 5(1) Devletin yasayla öngörülenin ötesinde genel, zımni veya ek sınırlamalar getirme yetkisinin olmadığına altını çizerek. Yasanın hiçbir hükmü, "tanınmış hak ve özgürlükleri" ortadan kaldırmaz şekilde yorumlanamaz. Madde 5, Sözleşme'nin hiçbir hükmünün, tüm halkların doğal zenginlik ve kaynaklardan tam ve özgürce yararlanmasına ilişkin doğal haklarına hanel getirir şekilde yorumlanmamasını güvence altına almayı da amaçlamaktadır.

58. Madde 5(2)'nin amacı, Sözleşme'nin hiçbir hükmünün halen yürürlükte olan veya yürürlüğe girecek olan ve kişiler için daha fazla koruma getiren iç hukuk, ikili veya çok taraflı anlaşma veya anlaşma hükümlerine hanel getirir şekilde yorumlanmamasını güvence altına almaktır. Madde 5(2) taraf Devletin üstlendiği ulusal ve uluslararası yükümlülüklerle daha geniş ölçüde korunan insan haklarının kullanılmasını sınırlayıcı şekilde de yorumlanamaz.

C. Sözleşme'nin özellikle III. Bölümüne ilişkin yorum ilkeleri

Madde 8: "yasalarda belirtilen"³

59. Madde 4'te yer alan eş anlamlı terim "yasanın belirlediği" için yapılan açıklamaya bakınız.

"demokratik bir toplumda ...gerekli olan"

60. Madde 8, sendikal haklar üzerinde sınırlama yapan taraf Devletler için, Madde 4'te yer alan "demokratik bir toplumda" ifadesiyle ilgili olarak sayılan yorum ilkelerinin ötesinde kısıtlamalar öngörmüştür. Madde bu tür bir sınırlamanın gerçekten gerekli olmasını talep eder. "Gerekli olan" ifadesi aşağıda sayılan kısıtlamaları içinde barındırır:

(a) zorunlu bir kamusal veya sosyal ihtiyacı karşılamalı;

(b) meşru bir amaca yönelik olmalı; ve

(c) amaçla orantılı olmalıdır.

61. Sınırlamanın gerekliliğine ilişkin her değerlendirmenin nesnel temeller üzerine yapılması gerekir.

"ulusal güvenlik"

62. Ulusal güvenlik yalnızca, kuvvet kullanma ve kullanma tehdidinde karşı ulusun varlığını, toprak bütünlüğünü ve siyasi bağımsızlığını korumak için alınan belli hakları sınırlayan tedbirleri meşru kılmak için bir gerekçe olarak kullanılabilir.

63. Ulusal güvenlik, sadece hukuka ve düzene yönelik yerel veya görece münferit tehditleri önlemek üzere getirilen sınırlamalara gerekçe olamaz.

64. Ulusal güvenlik, muğlak ve keyfi sınırlamalar getirmek için bahane olarak kullanılamaz ve ancak, kötüye kullanmalara karşı uygun güvenceler ve etkili hak arama yolları varsa bu gerekçe kullanılabilir.

65. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların sistematik ihlalleri, ulusal güvenliği zayıflatır ve uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye sokar. Bu tür ihlallerden sorumlu olan bir Devlet, ulusal güvenliği, bu ihlallere muhalefet edenleri sindirmek veya toplumu baskı altında tutmak için alınan tedbirlere gerekçe olarak kullanamaz.

"kamu düzeni"

66. "kamu düzeni", Sözleşme'de kullanıldığı anlamıyla, toplumun işlemesi için gerekli olan kurallar bütünü veya toplumun üzerine inşa edildiği temel ilkeler dizisi olarak tanımlanabilir. Ekonomik, sosyal ve kültürel haklara saygı kamu düzeninin bir parçasıdır.

³ 59 ila 69 No'lu *Limburg İlkeleri*, 7 *Human Rights Quarterly* 3 (1985)'te yayınlanan 10, 15-26, 29-32 ve 35-37 No'lu *Siracusa İlkeleri*'nden alınmıştır.

67. Kamu düzeni, bu gerekçeyle sınırlandırılan belirli ekonomik, sosyal ve kültürel hakların amacı bağlamında yorumlanacaktır.

68. Kamu düzeninin sağlanmasından sorumlu Devlet organ ve temsilcileri, yetkilerini kullanmalarıyla ilgili olarak parlamentonun, mahkemelerin ve yetkili diğer bağımsız yapıların denetimi altında olacaklardır.

"başkalarının hak ve özgürlükleri"

69. Sözleşme ile düzenlenen hakların sınırlandırılmasının bir gerekçesi olarak başkalarının hak ve özgürlüklerinin kapsamı, Sözleşme ile tanınan hak ve özgürlüklerin ötesine geçer.

D. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Hakların İhlali

70. Bir taraf Devletin, Sözleşme'de öngörülen bir yükümlülüğe uygun davranmaması, uluslararası hukuka göre, Sözleşme'nin ihhalidir.

71. Nelerin yükümlülüğe uymama olarak değerlendirileceğinin belirlenmesinde, Sözleşme'nin taraf Devlete, amaçlarına ulaşmak için seçtiği araçlarla ilgili olarak bir takdir marjı tanıdığı ve kendi denetimi dışındaki bazı unsurların belli hakları sağlama imkanlarını olumsuz olarak etkileyebileceği unutulmamalıdır.

72. Taraf Devlet, diğerlerinin yanısıra aşağıdaki durumlarda, Sözleşme'yi ihlal etmiş sayılacaktır:

- Sözleşme'nin tedbir alma yükümlülüğü öngördüğü hallerde, bu tedbirleri almıyorsa;
- Varolan engelleri hemen kaldırarak, bir haktan derhal yararlanılmasını sağlamak yükümlülüğü altında olduğu hallerde bunu yapmıyorsa;
- Sözleşme'nin derhal sağlanmasını öngördüğü bir hakkı, gecikmeksizin uygulamıyorsa;
- Mümkün olduğu halde ve kasıtlı olarak, genel olarak kabul görmüş uluslararası asgari standartları karşılamıyorsa;
- Sözleşme ile tanınmış bir hakka, Sözleşme'ye uygun olmayan bir sınırlama getiriyorsa;
- Sözleşme ile izin verilmiş bir sınırlama içinde kaldığı veya kaynak yokluğu veya *mücbir sebeplere* dayandığı haller dışında, bir hakkın aşamalı olarak sağlanmasını kasıtlı olarak erteliyor veya durduruyorsa;
- Sözleşme ile öngörülen rapor yükümlülüğüne uymuyorsa.

73. Uluslararası hukuka uygun olarak, Sözleşme'ye taraf olan her Devletin, diğer bir taraf Devletin Sözleşme'den doğan yükümlülüklerini yerine getirmediği görüşünü ifade etme ve bunu diğer taraf Devletin dikkatine sunma hakkı vardır. Buna ilişkin olarak çıkacak uyuşmazlıklar, uluslararası hukukun uyuşmazlıkların barışçıl yollardan çözülmesine ilişkin kuralları ile çözülecektir.

BÖLÜM II. TARAF DEVLET RAPORLARININ İNCELENMESİ VE SÖZLEŞME'NİN IV. BÖLÜMÜ ÇERÇEVESİNDE ULUSLARARASI İŞBİRLİĞİ

A. Taraf Devlet Raporlarının Hazırlanması ve Sunumu

74. Sözleşme'nin IV. Bölümü ile düzenlenen denetim mekanizmasının etkililiği, büyük ölçüde, taraf Devlet raporlarının nitelikli olmasına ve zamanında sunulmasına bağlıdır. Bu nedenle, Hükümetlerin, raporlarını mümkün olduğu kadar amaca uygun hazırlamaları gerekmektedir. Bu amaçla, yetkili devlet daireleri ve temsilcileri ile görüşmeler, ilgili verilerin toplanması, personelin eğitilmesi, gerekli belgelerin edinilmesi ve ilgili hükümet-dışı ve uluslararası kuruluşlarla görüşülmesi konularına ilişkin olarak uygun iç düzenlemelerin yapılması gerekir.

75. Sözleşme'nin 16. maddesi uyarınca rapor hazırlanması, temel insan hakları denetim organlarının başkanlarının, 1984 yılında Genel Kurula sundukları raporda (*United Nations Doc. A39/484*) önerdikleri üzere, danışma hizmetleri ve teknik yardım programlarının uygulanması ile kolaylaştırılabilir.

76. Taraf Devletler, rapor yükümlülüklerini, ekonomik sosyal ve kültürel hakları hayata geçirmek için tespit edilen hedef ve politikaların, kamuoyu tarafından geniş biçimde tartışılması için bir fırsat olarak telakki etmelidir. Bu amaçla raporlara, mümkünse taslak halindeyken, geniş bir aleniyet kazandırılmalıdır. Rapor hazırlama ayrıca, ilgili ulusal politikaların, her bir hakkın kapsam ve içeriğini ne ölçüde yansıttığının değerlendirilmesi ve söz konusu hakkın nasıl gerçekleştirileceğinin belirlenmesi için bir fırsat olmalıdır.

77. Taraf Devletlerin, raporların hazırlanmasına hükümet-dışı örgütlerin katılımı olanaklarını değerlendirmeleri teşvik edilir.

78. Sözleşme'yi uygulamak için atılan yasal adımların raporlanmasında, taraf Devletler ilgili yasal hükümleri belirtmekle yetinmemelidir. Yargı yollarını, idari usulleri ve hakları sağlamak için aldıkları diğer tedbirler ile bunlara ilişkin uygulamaları da, mümkün olduğunca belirteceklerdir.

79. Hakların gerçekte ne ölçüde korunduğunu ortaya koymak üzere, taraf Devletler raporlarına niceliksel bilgileri de dahil etmelidir. İstatistikî bilgiler ile bütçe tahsisatına ve harcamalara ilişkin bilgiler, Sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğinin değerlendirilmesini kolaylaştıracak şekilde sunulmalıdır. Taraf Devletler, Sözleşme'nin uygulanmasına ilişkin olarak, mümkün olduğunca açıkça belirlenmiş hedef ve göstergeler tespit etmelidir. Bu hedef ve göstergeler, uygunsa, taraf Devlet raporlarında sunulan verilerin karşılaştırılabilirliğini arttırmak üzere uluslararası işbirliği ile tespit edilmiş kriterlere dayanmalıdır.

80. Hükümetler, Sözleşme ile korunan haklara riayet konusunda sağlanan ilerleme ve karşılaşılan güçlüklerle ilişkin bilgilerdeki eksiklikleri tamamlamak üzere, çalışmalar yapmalı veya yaptırmalıdır.

81. Taraf Devlet raporları, hangi alanlarda uluslararası işbirliği yoluyla daha fazla ilerleme kaydedilebileceğini göstermeli ve bu amaca ulaşmada yardımcı olabilecek ekonomik ve teknik yardım program önerileri ortaya koymalıdır.

82. Taraf Devletler ile Sözleşme'ye riayet edilip edilmediğini denetleyen organlar arasında anlamlı bir diyalog sağlanabilmesi için taraf Devletler, raporda ortaya konulan hususlar hakkında bilgi sahibi olan kimseleri temsilci olarak tayin etmelidir.

B. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi'nin Rolü

83. Komite, Sözleşme ile belirlenmiş görevlerini yürütmesinde Ekonomik ve Sosyal Konsey'e yardım etmek üzere kurulmuştur. Görevi, taraf Devlet raporlarını incelemek ve taraf Devletlerin Sözleşme'ye uyumlarını arttırmaya yönelik öneri ve tavsiyeler de dahil olmak üzere, genel nitelikte öneri ve tavsiyelerde bulunmaktır. Ekonomik ve Sosyal Konsey'in, dönemsel Çalışma Grubu yerine bağımsız uzmanlardan oluşan bir Komite kurması, Taraf Devlet uygulamalarının daha etkili şekilde denetlenmesini sağlayacaktır.

84. Ekonomik ve Sosyal Konsey, Komite'nin görevlerini tam olarak yerine getirebilmesine olanak tanıyacak sıklıkta toplanmasını sağlamalıdır. Komite'nin, Ekonomik ve Sosyal Konsey'in 1985/17 sayılı kararıyla ifadesini bulmuş görevlerini etkili şekilde yürütmesini sağlayacak personel ve teçhizatla donatılması zorunludur.

85. Komite, Sözleşme ile düzenlenen konuların karmaşıklığı nedeniyle, bazı görevlerinin yürütülmesini üyelerine devredebilir. Örneğin, genel nitelikli tavsiyelerin hazırlık çalışmalarını yürütmek veya gelen bilgilerin özetlerini hazırlamak üzere tasarı grupları kurulabilir. Komite çalışmalarına yardımcı olmak üzere, belli konulara ilişkin raporlar hazırlamak ve bu amaçla taraf Devletlerle, uzmanlık örgütleriyle ve ilgili uzmanlarla görüşmeler yapmak ve taraf Devletlerin Sözleşme'den doğan yükümlülüklerini yerine getirirken karşılaştıkları güçlükleri aşmalarında yardımcı olmak, ekonomik ve teknik yardım proje önerileri hazırlamak üzere, raportörler atanabilir.

86. Komite, Sözleşme'nin 22. ve 23. maddeleri uyarınca, Birleşmiş Milletler'in diğer organlarıyla, uzmanlık örgütleriyle ve ilgili diğer örgütlerle birlikte, Sözleşme'nin aşamalı olarak uygulanmasına katkıda bulunmak üzere, başkaca uluslararası tedbirler alma imkanlarını da araştırmalıdır.

87. Komite, dönemin farklı aşamalarında sunulan raporların aynı anda incelenmesine neden olan raporlama gecikmelerini de gözönünde bulundurarak, altı yıllık raporlama dönemlerini gözden geçirmelidir. Komite ayrıca, taraf Devletlere rapor hazırlamada yardımcı olmak üzere hazırlanan rehber ilkeleri de gözden geçirmeli ve değişiklik önerilerinde bulunmalıdır.

88. Komite, taraf Devletlerle doğrudan ve sağlam bir diyalog kurmaya yönelik olarak, belirli konularda taraf Devletleri görüşlerini bildirmeye davet edebilir.

89. Komite, Sözleşme ile öngörülen yükümlülüklerle uyulup uyulmadığına ilişkin olarak yaptığı değerlendirmenin metodolojik yönüne de gerekli dikkati göstermelidir. Belli hakların gerçekleştirilmesinde alınan mesafenin ölçülmesini sağlayan göstergelere atıfta bulunmak, raporların değerlendirilmesi bakımından yararlıdır. Komite, uzmanlık örgütlerince seçilen veya kullanılan göstergeleri gözönünde bulundurmalı ve eksiklik tespit edilen hallerde, ilgili uzmanlık örgütü ile işbirliği halinde ek araştırmalar yapmalı veya yapılmasını desteklemelidir.

90. Komite, taraf Devletin sunduğu bilgiyi, alınan mesafenin ve karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi için yeterli bulmaz ise, taraf Devletin yanıtlamasını istediği soru ve sorunları tam olarak belirleyerek, ek bilgi talebinde bulunmalıdır.

91. Komite, ECOSOC'un 1985/17 sayılı kararı çerçevesinde hazırlayacağı raporlarında, "rapor değerlendirmelerinin özeti" yanında, müzakereler sırasında üzerinde durulan tematik sorunların altını da çizmelidir.

C. Komite, İhtisas Kuruluşları ve diğer uluslararası organlar arasındaki ilişkiler

92. Komite'nin kurulması, Komite, ihtisas kuruluşları ve diğer uluslararası organlar arasında olumlu ve karşılıklı fayda getiren bir ilişki kurulması için, bir fırsat olarak değerlendirilmelidir.

93. Sözleşme'nin 18. maddesi uyarınca ihtisas kuruluşlarının Komite'nin çalışmalarına katkıda bulunmasını güçlendirecek yeni düzenlemeler yapılması düşünülmelidir. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların uygulanmasına yönelik çalışma yöntemlerinin bir ihtisas kuruluşundan diğerine değişebileceği düşünüldüğünde, 18. madde çerçevesinde yapılacak düzenlemelerde esnekliğin sağlanması uygun olacaktır.

94. Sözleşme'nin IV. Bölümü'ne ilişkin uygulamanın gerekli şekilde denetlenmesinde, ortak çıkarlar gözetilerek, ihtisas kuruluşları ile Komite arasında diyalog geliştirilmesi önemlidir. Müzakereler, özellikle Sözleşme'ye uyumun değerlendirilmesi için göstergeler geliştirilmesi ihtiyacı; taraf Devlet raporlarının sunulmasına ilişkin bir kılavuz hazırlanması; 18. madde uyarınca ihtisas kuruluşlarının sunacağı raporlara ilişkin düzenlemeler yapılması konularını kapsamalıdır. Bu kuruluşların konuya ilişkin olarak benimsedikleri usuller de göz önünde bulundurulmalıdır. Bu kuruluşların temsilcilerinin Komite toplantılarına katılmaları oldukça faydalı olacaktır.

95. Komite üyelerinin ilgili ihtisas kuruluşlarını ziyaret etmeleri, kişisel temaslarla bu kuruluşların Sözleşme ile öngörülen hakların hayata geçirilmesine ilişkin programlarını öğrenmeleri ve bu kuruluşlarla olası işbirliği alanlarını görüşmeleri faydalı olacaktır.

96. Komite ile uluslararası finans ve kalkınma kuruluşları arasında Sözleşme ile tanınan hakların sağlanmasına ilişkin olarak mevcut kaynakların dağılımı konusunda bilgi alış veriş ve fikir paylaşımına yönelik danışma görüşmeleri başlatılmalıdır. Burada, uluslararası ekonomik yardımın taraf Devletlerin Sözleşme'yi uygulama konusundaki çabaları üzerindeki etkisi ve Sözleşme'nin 22. madde çerçevesinde teknik ve ekonomik işbirliği imkanları gözetilmelidir.

97. İnsan Hakları Komisyonu, Sözleşme'nin 19. maddesi çerçevesindeki sorumluluklarına ek olarak, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin olarak kendi gündeminde bulunan konuları değerlendirirken, Komite'nin çalışmalarını da göz önünde bulundurmalıdır.

98. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Sözleşmesi, Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi ile ilişkilidir. Çoğu hakkın bu Sözleşmelerden hangisi kapsamına girdiği açıkça belirlenebilirken, her iki Sözleşme'de de değinilen ve kesin bir ayrıma tabi tutulamayacak bazı hak ve hükümler de mevcuttur. Ayrıca her iki Sözleşme ortak hüküm ve düzenlemeler içermektedir. Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi ile İnsan Hakları Komitesi arasında danışma düzenlemelerinin yapılması önemlidir.

99. Ekonomik ve Sosyal Konsey, diğer uluslararası hukuk belgelerinin Sözleşme ile bağlantısını gözeterek, çeşitli denetleme yapıları arasında etkili danışma yolları geliştirme gereğine öncelik vermelidir.

100. Ekonomik, sosyal ve kültürel hakların hayata geçirilmesine yönelik çalışan uluslararası ve bölgesel örgütler, Sözleşme'nin uygulanmasını geliştirici uygun tedbirler geliştirmelidir.

101. Komite Ekonomik ve Sosyal Konsey'in tali organı olduğundan, Ekonomik ve Sosyal Konsey nezdinde danışmanlık statüsüne sahip hükümet-dışı örgütlerin, Komite toplantılarına katılması ve

izlemesi ve uygun hallerde ECOSOC'un 1296 (XLIV) sayılı kararı çerçevesinde bilgi sunmaları kuvvetle önerilir.

102. Komite, hükümetlerarası örgütlerin, hükümet-dışı örgütlerin ve araştırma enstitülerinin işbirliği ile, ekonomik, sosyal ve kültürel haklara ilişkin uluslararası belgelerle ilgili mahkeme kararlarını ve diğer yorumlayıcı belgeleri kaydetmek, saklamak ve erişilebilir kılmak için üzerinde uzlaşmış bir sistem kurmalıdır.

103. 23. madde çerçevesinde tavsiye edilen tedbirlerden birine uygun olarak, Komite'nin çalışmalarının ve taraf Devletlerin ekonomik, sosyal ve kültürel hakların sağlanması konusunda sağladıkları ilerlemenin gözden geçirilmesi için dönemsel seminerler düzenlenmesi önerilir.